

Překvapení ze šuplíku

Výběr ze záznamů tajné policie jsem původně dal na počítač 29. dubna 2007. Na svou webovou stránku jsem tyto dokumenty dal 14. prosince 2009. O několik dní později jsem se rozhodl přidat k těmto policejním dokumentům několik textů, které na celou věc vrhají potřebné světlo: „Cesta do Oxfordu“, „Překvapení z internetu“ a „Otevřený dopis“. Při té příležitosti jsem znovu přečetl dokument „Ze záznamů STB“ s úmyslem opravit případné překlepy. V záznamu z 2. 4. 1980 jsem narazil na překlepy, které jsem pro jistotu chtěl konfrontovat s textem v mém policejním svazku: „Vzhledem ke snahám Julia TOMINA navrhuji, aby přednášky v jeho bytě se zúčastnili ě poloticky spolehliví angličtinu ovládající studenti FF UK s dobrou znalostí řeckých dějin filozofie a 1 mladý operativní pracovník, který se rovněž s danou tematikou seznámí.“ Svazek jsem v šuplíku našel, ne však hledaný policejní zápis. Při té příležitosti jsem zjistil, že se mi ze šuplíku ztratily další dva dokumenty, které s věcí úzce souvisejí. Kopii těchto dvou dokumentů nemám, pouze reference k oběma, protože jsem o nich informoval členy FFUK v dopise z 23. 4. 2001, z něhož cituji (protože v té době byly potíže s čárkami a háčky v textech posílaných e-mailem z Anglie, text jsem psal bez nich):

“Vazeny pane kolego,
vazena pani kolegyne,

v príloze Vam zasílám článok 'Prekvapeni z internetu', o jehož zverejneni v ceském tisku se marne pokousím. ... Rad bych Vas pri teto prílezitosti seznámil s mou kuriozni zkušenosti s "Uradem dokumentace a vysetrovani zlocinu komunismu". Tento urad me predvolal k vyslechu dne 30.9.1999; kopii zapisu jsem si na miste vyzadal. O rok pozdeji, kratce pred mým návratem do Anglie, me navstivil pracovník z Ministerstva vnitra, aby mi ukazal kopii meho vyslechu, na kterou narazil pri nahodne kontrole. Posledni veta, která znela: "Nechci, aby kterýkoli z príslusniku SNB, se kterými jsem se setkal, byl stíhan", totiz vypadala jako neco neobratne dopsaneho az pote, co jsem protokol podepsal. Na pozadani jsem vyhledal kopii, kterou jsem si po vyslechu od vysetrovatelky vyzadal. V me kopii ona veta nebyla.

Koncem února tohoto roku mi bylo zde v Anglii doručeno Usnesení Vysetrovatele ZO UV pro CR, z něhož vyjímám: "Dne 26.6.2000 bylo Obvodním statním zastupcem pro Prahu 10 vydáno pod c.j. 2 Zt 1288/2000 opatření, dle kterého bylo podle ust. § 174 odst. 2, písm. e) tr. radu zruseno opatření vysetrovatelky PCR UV pro CR ze dne 27.4.2000, CVS: UVV 71/90-2000, kterým bylo kpt. JUDr Vlaste Jancarove sdeleno obvineni z tr. cinu zneužívání pravomoci verejného cinitele podle ust. § 158 odst. 1, písm. a) tr. zakona, jako nezakonne a neoduvodnene ... Dle vyjadreni OSZ pro Prahu 10 i v prípade, kdyby bylo jednoznacne prokazano, ze JUDr Vlasta Jancarova jako vysetrovatelka dopsala vetu do protokolu o vysledku svedka PhDr. Julia Tomina 'Nechci, aby kterýkoli z príslusniku SNB, se kterými jsem se setkal, byl stíhan' ... neslo by o trestny cin." V Usneseni není sebensi naznak toho, ze by se kdo byl pozastavil nad tím, ze na Urade dokumentace a vysetrovani zlocinu komunismu nekdo dopsal do zapisu z meho vyslechu vetu "Nechci, aby kterýkoli z príslusniku SNB, se kterými jsem se setkal, byl stíhan".

Tyto dva texty, tedy mé svědectví pro "Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu" z 30.9.1999, jakož i rozhodnutí Obvodního statního zastupce pro Prahu

10 z 26.6.2000, které jsem choval v šuplíku spolu s mým policejním svazkem, také chybí.

Zvláštní pozornosti si zaslouží chybějící policejní záznam z 2. 4. 1980. Záznam proto cituji – s opravenými překlepy – v jeho úplnosti:

“Akce STROJNÍK – návrh na opatření

Organizátor tzv. „filozofických kursů“ Julius TOMIN projevil v současné době snahy o rozšíření okruhu osob, které se jeho kurzů zúčastňují o studenty filozofické fakulty univerzity Karlovy v Praze. Na základě těchto snah navštívil TOMIN děkanát FF UK, kde žádal o vyčlenění části hodin v přednáškové místnosti pro svoje filozofické kursy a po odmítavém stanovisku jednal o stejné otázce s fakultním výborem SSM na FF UK a také na právnické fakultě v Praze. Na fakultních výborech SSM žádal TOMIN od studentů podporu svých filozofických kursů a navrhoval jim, že se někteří studenti mohou přednášek v jeho bydlišti zúčastnit. Rovněž fakultní výbory SSM se k požadavkům TOMINA vyjádřily negativně.

OPATŘENÍ

Vzhledem ke snahám Julia TOMINA navrhuji, aby přednášky v jeho bytě se zúčastnili 2 politicky spolehliví angličtinu ovládající studenti FF UK s dobrou znalostí řeckých dějin filozofie a 1 mladý operativní pracovník, který se rovněž s danou tematikou seznámí.

V průběhu diskuse k přednesenému tématu tito studenti vystoupí a poukáží na nedostatečnou přípravu TOMINA s odůvodněním, že přednáška je s ohledem na dosavadní znalosti přítomných posluchačů nesrozumitelná a povrchně zpracovaná. Zesměšní i diskusní příspěvky ostatních účastníků přednášky, TOMINOVU univerzitu odsoudí jako podvod a zbytečnou ztrátu času.“

Význam jak tohoto dokumentu samého, tak i jeho ztráty, se ukáže, jakmile ho zasadíme do konkrétní situace, do níž byl původně zasazen. Tato situace je podrobně popsána Barbarou Dayovou v její knize *Sametoví filozofové* (nakladatelství Doplněk, Brno 1999, str. 49-57). 8. března 1980 měl v mém semináři mít přednášku akademik Bill Newton-Smith z Balliol College Oxfordské University. V ten den policie poprvé přepadla můj seminář, který se v té době konal v bytě Ivana Dejmalu v Kamenické v Praze 7. Policie pak narušovala můj seminář každý další týden; seminář jsem proto přesunul zpět do našeho bytu v Keramické 3. Myslil jsem, že seminář budu musit uzavřít, když jsem dostal správu, že se na seminář chystá President Balliol College, jedné z nejvýznamnějších College-í Oxfordské university, Dr Anthony Kenny. (Jedním z Kennyho předchůdců byl John Wycliffe, k němuž se jakožto svému duchovnímu učiteli přiznával Jan Hus.) Přednáška Dr Kennyho byla určena na den 12. dubna 1980. Věřil jsem, že v tomto případě si policie nedovolí zasáhnout, a že se mi tak díky Kennyho odvaze a akademické integritě podaří s mým otevřeným filozofickým seminářem prorazit. Jak z policejního dokumentu z 2. 4. 1980 vyplývá, tajná policie skutečně neměla v úmyslu přednášku přepadnout, pouze ji narušit pomocí dvou politicky důvěryhodných, angličtinu ovládajících studentů filozofie z FF UK. Barbara Dayová popisuje celou událost následovně:

„12 dubna seděli v bytě Tominových prezident Balliol College a jeho žena spolu s Juliem, Zdenou a Lukášem, návštěvníkem z Francie (Jacquesem Laskarem) a sedmnácti soustředěnými studenty (Šmída, kterého předchozí den surově zbili, se neúčastnil). Těšili se na přednášku Anthonyho Kennyho o kontrastu mezi ideály Aristotelovy „Etiky Nikomachovy a Etiky Eudimovy“. Jak to bývalo u bytových seminářů zvykem, shromáždili se tiše, přicházeli po dvou či po čtyřech, aby nerušili sousedy. Pravidlem rovněž bylo, že se nepil žádný alkohol a nikdo nekouřil. Kenny si vzpomíná, že „Radim Palouš protestoval proti Aristotelovu spojování filozofie s dobrým životem. Jeho námitka byla stručná: ‚Pokud je dobrý život totéž co filozofie, pak lepší filozof by měl být i lepším člověkem. Ale Platon byl lepším filozofem než Sokrates, ale dobrým člověkem nebyl.‘ Více než hodinu jsme společně četli Aristotela a měli jsme dojem, že nás policie nechá na pokoji. Zrovna jsme probírali pasáž, v níž Aristoteles tvrdí, že filozofie představuje nejušlechtlejší ze všech činností, když policie dorazila. Přirůtili se v několika autech a svůj příjezd ohlásili vytím sirén, hlasitým zvoněním a bušením na dveře.““ (Barbara Dayová, str. 54).

Proč tajná policie změnila původní dispozici? Odpověď na tuto otázku si lze učinit na podkladě mého popisu dané události, tak jak jsem ji zachytil v článku „Pursuit of Philosophy“ publikovaném v časopise *History of Political Thought* (vol. V, č. 3, Winter 1984). Překládám:

„Kenny dorazil do našeho bytu asi půl hodiny před zahájením semináře. Bylo pro nás pro oba důležité, abychom si předem o jeho přednášce pohovořili. ... Kenny si vzal za téma sledování štěstí (pursuit of happiness) v *Nikomachově a Eudimově Etice*; zabýval se tímto problémem ve své nedávno publikované knize *The Aristotelian Ethics (Aristotelská etika, Oxford, 1978)*. ... Kenny hodlal přednášce předeslat dva texty, jeden z Etiky Eudimovy a jeden z Etiky Nikomachovy, a požádal mě, abych se na oba texty podíval v řeckém originále. [Kenny se na mě obrátil slovy: „Julius, podíval by ses na oba tyto texty v originále a přetlumočil je na počátku přednášky do češtiny? Moje přednáška se bude k oběma těmto textům úzce vztahovat.“]

Ulevilo se mi, když jsem se podíval na pasáž v *Nikomachově Etice* (10. kniha, 1177a12-1177b6). V mém textu byla celá ta pasáž podtrhána a označena vykřičníkem. Ačkoli jsem text naposledy četl před několika lety, věřil jsem, že si text lehce v mysli vybavím. Zapotil jsem se, když jsem se podíval na dlouhou pasáž z *Eudimovy Etiky*; tuto Aristotelovu *Etiku* jsem totiž nikdy před tím nečetl [zeptajte se kteréhokoli z českých odborníků na starořeckou filozofii, zda někdo z nich tuto *Etiku* četl v originále, stejně tak byste se mohli zeptat kteréhokoli z Britských odborníků. Pokud vím, s výjimkou Kennyho nikdo. S Kennym, jen my dva spolu, jsme kolem roku 1984 četli *Eudimovu Etiku* celou.] Velice rád bych si byl danou pasáž přečetl s Kennyho pomocí, na to však nebyl čas. Studenti začali přicházet. Omluvil jsem se proto a odebral se do kuchyně. Celou pasáž jsem si stačil přečíst sotva jednou, když přišla manželka, že musím seminář začít.“ („Pursuit of Philosophy“, cit. dílo str. 527-528)

Když jsem Kennyho požádal, aby přednášku započal, Kenny mě vyzval, abych z řeckého originálu přeložil do češtiny pasáže z *Nikomachovy Etiky* a z Aristotelovy *Eudimovy Etiky*, o kterých bude ve své přednášce mluvit. Já jsem odpověděl, že každou větu vždy nejprve přečtu nahlas v řečtině a pak ji přeložím. Kenny nemohl

jinak, než souhlasit, ačkoli nic podobného nikdy nezažil. Jak jsem již řekl, obě pasáže byly dlouhé, četl a překládal jsem větu po větě; celá věc trvala dobrých dvacet minut.

Vraťme se však k mému článku „Pursuit of Philosophy“:

„Kenny píše o našem pražském setkání v *New Statesman* (99. vol. 18. duben 1980, str. 574): „Začal jsem vykládat Aristotelovu teorii. Tomin přeložil každou pasáž s mým komentářem, přičemž občas dodal svoje vlastní poznámky, které pak vždy přeložil zpět do angličtiny. Po chvíli se diskuse zúčastnili i ostatní členové semináře. Bývalý profesor Karlovy University, Radim Palouš, odmítl Aristotelovo ztotožnění filosofie s dobrým životem. Jeho argument byl stručný: ‚Kdyby dobrý život byl totožný s filosofií, pak lepší filosof by byl lepším člověkem. Platón však byl lepším filosofem než Sókratés, nebyl však dobrým člověkem.‘ Náš nedostatek sympatií s Aristotelovým ideálem Tomina znepokojil. (Our lack of sympathy with the Aristotelian ideal made Tomin look uncomfortable.) Tomin se však nepokusil zpochybnit naše srovnávací ohodnocení Sókrata a Platóna.“ Je to zvláštní, jak rozdílná je naše paměť. Kennyho ohodnocení Sókrata jsem zpochybnil, a to byl důvod proč mu bývalý profesor Karlovy University přispěchal na pomoc.““

Přečtete-li si policejní záznam z 21. 8. 1979, pak zjistíte, že toho dne tajní v našem bytě namontovali odposlouchávací zařízení. Pomoc Radima Palouše poskytnutá Kennymu se jim zřejmě nezdála dostatečnou, vůbec už nemluvě o nějakém pokusu o narušení přednášky dvěma politicky spolehlivými studenty z filosofické fakulty, ač tito byli, na rozdíl ode mne, o připravovaném tématu předem informováni, jak z policejního záznamu vyplývá. A tak zasáhli, jak nejlépe uměli, aby ze svého hlediska zachránili, co se dalo.

Slova, jimiž jsem Kennyho srovnávací ohodnocení Sókrata a Platóna odmítl, nikdy nezapomenu: ‚Tony, you obviously make such a cut through Plato’s dialogues that you find Socrates in all those dialogues that you view as being of little value philosophically, Plato in all those, which you regard as philosophically valuable. I do not make any such cut through Plato’s dialogues.‘ (‚Tony, vy zřejmě činíte takový řez Platónovými dialogy, že Sókrata nalézáte v těch dialozích, které považujete za filosoficky méně cenné, kdežto Platóna v těch, které vidíte jako filosoficky závažné. Já žádný takový řez Platónovými dialogy nedělám.‘) Pokud si dobře pamatuji, tato slova jsem již nestačil přeložit pro posluchače do češtiny. Policie vnikla do bytu, Kennyho a jeho manželku odvedli jako první, pak mne a ostatní účastníky odvezli do Bartolomějské, kde jsme skončili v celách předběžného zadržení. Můj střet s Kennym ovlivnil celou mou další kariéru. Když totiž Kathleen Wilkesová přijela do Prahy v květnu 1980, informoval jsem ji o mé diskusi s Kennym. To, že dialogy nerozdělují na sokratovské a platonské, jsem odůvodnil následovně: „Kathy, you know of the ancient tradition according to which Plato’s first dialogue was the *Phaedrus*. In all my reading of Plato I haven’t found anything that would compel me to reject it.“ (‚Kathy, ty znáš starověkou tradici, podle níž *Faidros* je Platónovým prvním dialogem. V celé své četbě Platóna jsem nenašel nic, co by mě nutilo k tomu, abych tuto tradici odmítl.‘) Kathy zvolala: „It can’t be!“ (‚To je nemožné!‘) Vyzval jsem Kathy, aby do Prahy přijela na měsíc, abychom si mohli celého Faidra přečíst. Do Prahy přijela v srpnu, skutečně jsme celého *Faidra* spolu přečetli, a během té četby jsem získal první cenné argumenty na obranu té starověké tradice. Kathy dostala na onen měsíc

grant z Britské Akademie, ten grant však musila posléze vrátit, když se ukázalo, že se jí nepodařilo mým pohledem na Platóna otřást.

Nyní musím něco říci na obranu svého tvrzení, že Dr Kenny nikdy nezažil nic, co by se dalo srovnat s tím, jak jsem četl nahlas a překládal Aristotelovy texty, které mi k překladu předložil. Co mě k tomu opravňuje, jsou veškerá má setkání s filosofy zabývajícími se starověkou filosofií, o nichž se zmiňuji v „Otevřeném dopise“.

K tomu pár doplňujících poznámek.

Colin McLeod, jehož Plotinovského semináře jsem se po příjezdě do Oxfordu účastnil, si uvědomil význam mého přístupu k řeckým textům, a požádal mě, abych každý studovaný text přečetl nahlas před tím, než ho ten který z účastníků, předem tím úkolem pověřený, začal překládat. Po nějakých třech pokusech mě však Colin požádal, abych od toho upustil, protože četba řeckého textu nahlas překážela účastníkům v tom, aby si dané věty v hlavě překonstroovali, aby je mohli převést do angličtiny.

V oxfordském Aristotelském semináři mě Christopher Kirwan na jednom setkání pověřil tím, abych připravil překlad pasáže z Alexandra z Afrodisias pro příští seminář. Chtěl jsem k věci přistoupit tak, jak jsem to udělal v Praze s pasážemi z Aristotelových *Etik*, to však Christopher ostře odmítl. Musil jsem se podrobit zajatému přístupu, tj. sledovat řecký text pouze očima a tak ho překládat text do angličtiny.

V semináři Profesora Owena v Londýně si Richard Sorabji jednoho dne nepřipravil svůj překlad pasáže z Aristotelovy *Metafysiky Z*, omluvil se, a požádal nás, abychom si během nějakých 15 minut danou pasáž mlčky přečetli a v tichu přeložili. Seminář se na čtvrt hodiny ponořil do hrobového ticha; teprve pak jsme pasáž – tentokrát bez jakéhokoli překladu – rozebírali a diskutovali.

Myles Burnyeat po svém příchodu na Oxfordskou universitu měl ve Filosofickém centru sérii přednášek a seminářů k Platónově *Euthydému*. Náš pohled na dialog se příkře různil. Ve snaze orientovat diskusi směrem k textu jsem přečetl diskutovanou pasáž v řečtině abych ji poté přetlumočil do angličtiny. Myles Burnyeat se na mě obořil: „Nobody in my seminar will be reading Greek aloud!“ („Nikdo v mém semináři nebude číst řecky nahlas!“)

Oč mi tu jde? O řeckých textech se přece nikdy nebudeme bavit v řečtině, nýbrž vždy v angličtině, němčině, francouzštině ... češtině!

Dobrý vhled do celé věci skýtá rozhovor, který po našem příjezdu do Oxfordu měl můj syn Lukáš se svým učitelem starořečtiny. Lukáš se zeptal: „Do you read Plato in Greek?“ („Čtete Platóna v řečtině?“) Učitel odpověděl: „Why should I? There are better translations.“ („Proč bych to dělal? Existují lepší překlady.“) Odborníci na starořečtinu a starořeckou filosofii se totiž nikdy nenaučili rozumět řečtině bez překladuů čtené větě rozumí, až když siji přeloží. Protože každé významnější literární dílo je přeloženo ze starořečtiny do angličtiny (do němčiny, francouzštiny ...) ne jednou, ne dvakrát, ale mnohokrát, a to odborníky, kteří překladu daného díla věnovali velké úsilí, a připravovali se na to řadu let, v důsledku toho pak i ti nejlepší soudobí odborníci na starořečtinu a starořeckou filosofii ‘čtou’ v originále pouze ty pasáže, které bezprostředně studují se svými studenty, výjimečně pak ta díla, na jejichž překlad si zajistili smlouvu. V Platónovi, kterého naleznete na mé webové stránce pod titulem *The Lost Plato*, se v každé kapitole můžete seznámit s vážnými omyly a misinterpretacemi, ke kterým takový přístup vede. Zde uvedu pouze jeden

příklad. Platónským studiím podstatné části druhé poloviny dvacátého století dominoval Gregory Vlastos, který píše: „Aristippus was undoubtedly a member of Socrates’ inner circle, one of Socrates’ closest, most devoted friends, mentioned as present at the death-scene by Plato (*Phaedo* 59c2-3).” („Aristippus byl nepochybně členem Sokratova vnitřního kroužku, jedním z jeho nejbližších a nejoddanějších přátel, Platón ho zmiňuje jakožto přítomného na scéně Sokratovy smrti.”, Gregory Vlastos, *Socrates*, Cambridge University Press 1991, str. 204, pozn. 19.) Skutečnost se však má úplně jinak. V dialogu *Faidón* se totiž Echekratés ptá Faidóna, zda Aristippus spolu s Kleombrotem byli Sókratově smrti přítomni, a Faidón odpovídá: “Nebyli. Říkalo se, že byli v Aigině.” (*Faidón* 59c3) Vlastos se zřejmě nikdy nesnížil k tomu, aby *Faidóna* četl v překladu. V řeckém originálu se otazník píše jako náš středník, a Vlastos přehlédl, že věta *Aristippos kai Kleombrotos paregenonto* je ukončena středníkem, tedy starořeckým otazníkem, a ne tečkou. Místo otázky: “Byl Aristippus s Kleombrotem též přítomen?” proto četl “Aristippus a Kleombrotus byli také přítomni.” Jeho zrak zřejmě nikdy nesklouzl na větu následující, v níž Faidón Aristippovu přítomost popírá.

Stále jsem si však ještě nepoložil tu nejpodstatnější otázku. K čemu to, o čem mluvím, vůbec je? Co lze získat četbou starořeckých originálů? K čemu nám dnes starořečtina může být? Tu se musím přiznat, že jsem spolu se Sókratem přesvědčen, že je v nás něco, co se stává lepším a silnějším, usilujeme-li o to, jednat správně, a že tomuto něčemu v nás je četba starořeckých děl v originále velice ku prospěchu. Musím se přiznat, že až do nedávna jsem si nebyl jist, zda bych někomu z mladých lidí mohl doporučit, aby své síly věnovali náležitěmu ovládnutí starořečtiny. Může kterýkoli z učitelů starořečtiny, respektive starořecké filosofie, svým studentům přislíbit, že se jim tak otevře možnost napsat převratná díla o Platónovi, o Aristotelovi, o Homérovi? Já měl to štěstí, že se mi taková možnost otevřela prostě proto, že veškerá významnější díla o Platónovi byla od třicátých let devatenáctého století napsána na podkladě odmrštění starověké tradice, podle níž byl *Faidros* Platónovým prvním dialogem. Podívat se na celého Platóna z hlediska té tradice mi tak otevřelo zcela netušené možnosti podívat se na Platóna zcela nově. Byl bych však dokázal do onoho světa starých Řeků denně vstupovat bez perspektivy, že napíše svého *Ztraceného Platóna*? Pozitivní odpověď na tento problém jsem našel až v posledních několika měsících, když jsem se rozhodl natáčet svou četbu Platóna a uložit si čtené na počítač. Zatím jsem si tak natočil *Faidra*, *Charmida*, *Hippiu Většího*, *Lysida*, *Hippiu Menšího* a *Kleitofóna*. (Na mé webové stránce zatím můžete nalézt pouze *Faidra*.) Každý dialog rozdělují do poměrně krátkých, pokud možno ucelených sekcí, každou z nichž si pak čtu, natáčím, vymažu, znovu čtu a poslouchám, až jsem s natočeným textem spokojen. Četba nahlas totiž může daný text otevřít a vyjasnit, nebo naopak zatemnit a zkreslit. Spokojen jsem vždy až tenkrát, když čtenou pasáž poslouchám bez textu v ruce a jsem schopen zachytit každé slovo, každou větu, a vystavit se tak dané pasáži v celé její síle. Tímto způsobem si svět starých Řeků může otevřít každý, kdo na to má – ne peníze, ale potřebné odhodlání, vytrvalost a sílu – k denním výletům, které nekazí naše ovzduší, k dennímu obohacování, jež nejen že není na úkor druhých, nýbrž vzrůstá exponenciálně s každou možností sdílet je s druhými.